

Román–magyar történeesztórum, 2008. május 23–24.

Előadások

I. Közös múlt a középkorban

A találkozás színtere: Erdély

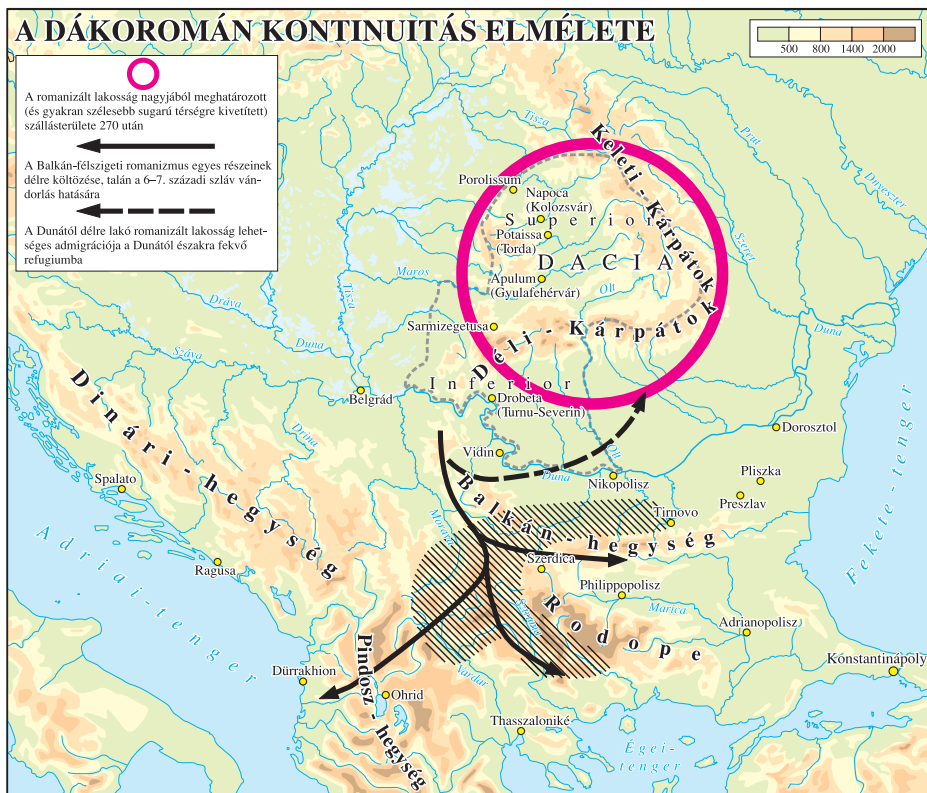
A román–magyar közös történelem a két nép találkozásának első, középkori szakaszát illetően a viták középpontjában Erdély mai etnikai képének kialakulása áll. A magyar és a román történetírás álláspontjai eléggé közismertek, így az érvek és ellenérvek részletes taglalása aligha szükséges. A magyar történészek közül nincs senki, aki kapcsolatot találna a románság és Erdély magyar honfoglalás előtti népessége között. Ehelyett az a meggyőződés számít általánosan el-

fogadottnak, mely szerint a Balkánon kialakult románság egy, legkorábban a 12. század végén kezdődő, ám csak a 14. század folyamán felgyorsuló folyamat eredményeként telepedett meg Erdélyben, hogy aztán – hozzávetőleg a 17. század végére – a tartomány legnagyobb lélekszámú etnikai csoportja legyen.

A román történetírásban ezzel szemben uralkodónak számít azon – közkeletűen „dákromán kontinuitás” elméletének nevezett – elképzelés, mely a románságot a romanizálódott dákok leszármazottainak tekinti, s így Erdély „őslakosai”-ként számol vele. Az időről időre felújuló vitához érveket szolgáltató történeti ismeretek tartalékai mára jószerével kimerültek, egyedül a régészeti kutatások nyomán újonnan előkerülő leletek szolgáltató-

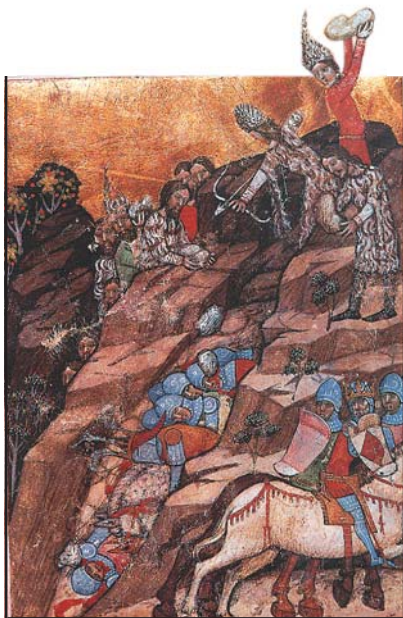
hatnak további adatokat a kérdés megítéléséhez. Ennek elméleti lehetősége nem is tagadható, tudnivaló azonban, hogy valamely régészeti lelet(együttes) etnikumhoz kötése akkor is a legnehezebb feladatok közé tartozik, ha a kutatást nem terhelik meg a „nemzeti múlt iránti elkötelezettség”-ből fakadó elvárások. Sokkal inkább naivitásra, semmint optimizmusra van tehát szükség annak feltételezésére, hogy a megmerevedett álláspontok a belátható jövőn belül kimozdulnak a holtpontról. Ez a helyzet mindkét oldalon irritáló lehet azok számára, akik saját álláspontjuk feltétlen egyeduralomra jutásáról álmodnak, a hivatásos történész számára azonban mi sem természetesebb annál, mint hogy a saját véleményén kívül más nézetek is léteznek (még ha ezeket tévesnek is tartja).

Dák harcosok. Modern triptichon részlete a gyulafehérvári múzeumban

Intézmények, politika, társadalom

Súlyos hiba lenne azonban arra gondolni, hogy a középkort illetően a dákoromán elmélet az egyetlen kérdés, mely a magyar és román történészeknek, ill. a múlt iránt érdeklődők jóval szélesebb táborának a figyelmére igényt tarthat. Számos területen ugyanis valóságos együttműködés alakítható ki a két történetírás között. Nyilvánvaló például, hogy a különféle történetírói divatirányzatok által többnyire lekezelően emlegetett *klasszikus eseménytörténet* tényeinek a ma ismertnél alaposabb feltárása mindkét történetírás elemei érdeke. Hasonló terület lehet azoknak az *intézményeknek* a minél részletesebb megismerése, amelyek a két nép erdélyi együttélésének kereteit szabták meg. Példaként említhető, hogy – a kancelláriát és az udvari bíróságok rendszerét kivéve – sokkal részletesebb ismeretekkel rendelkezünk jelenleg a királynéi udvarról, mint a minden tekintetben jóval jelentősebb történeti szerepet játszó királyiról. A társadalomtörténet területén viszonylag inten-

A posadai csata (1330) két felfogásban: a Képes Krónika miniatúráján (14. század) és Gh. Pătrașcu festményén (20. század)

zív kutatások folytak és folynak mindkét történetírásban a *nemességet* illetően, ám egymás eredményeinek összekapcsolására mindeddig csak kivételesen került sor (s nem csak a nyelvi nehézségek miatt). Pedig a középkori Magyar Királyság területén élt románság egy része a sajátos helyzetben lévő ún. partikuláris nemesség egy válfajához tartozott (azaz jogaik bizonyos vonatkozásokban elmaradtak a teljes jogú nemességet képviselő országos nemesség kiváltságainak szintjétől), s

mivel az ország más területein – így például a Drávától délre eső Szlavóniában, valamint a Felvidék egyes részein – szintén jelentős számban éltek hasonló helyzetű partikuláris nemesek, a társadalmi csoport román változatának behatóbb ismerete hozzájárulhat a partikuláris nemesség egészére vonatkozó tudásunk gyarapodásához.

A kutatás szabadsága

Ahhoz persze, hogy minden ezen témák a ma romániai levéltárakban őrzött forrásanyag alapján is kutathatók legyenek, elengedhetetlen,

hogy a magyar kutatók épp oly magától értetődő könnyedséggel férjenek hozzá a romániai levéltári anyaghoz, mint a románok a magyarországiakhoz. A nem is túl távoli múltban, aki megpróbálkozott ezzel, sok keserves tapasztalatra tehetett szert, az utóbbi időkben azonban apró, de biztató változások kezdődtek meg ezen a téren. A helyzet további javulása a jövőben akár *közös forráskiadványok* létrehozására is módot adhat, ami már csak azért is célszerű lenne, mert a jelenleg gyakran párhuzamosan futó vállalkozások szétaprózzák a két történetírás erőforrásait.

Az együttműködés lehetséges voltára mi sem világít rá élesebben, mint az, hogy valójában már létezik. A szűkebb szakmai körökön kívül kevésbé ismert tény, hogy 1997 óta, elsősorban a Szatmárnémeti Megyei Múzeum (*Muzeul Județean Satu Mare*) erőfeszítéseinek köszönhetően, viszonylagos rendszerességgel megjelenik a *Mediaevalia Transilvanica* című folyóirat, mely magyar és román szerzők munkáit teszi közzé magyarul, románul vagy éppen valamely világnyelven. A folyóirat – címe ellenére – nemcsak a középkor, hanem a kora újkor kutatói számára is fórumot biztosít a közös érdeklődésre számot tartó írásaik közzétételéhez, s ha sikerülne elérni, hogy a magyar szerzők munkái románul, a románoké viszont magyarul jelenjenek meg, az nyilván jelentős mértékben elősegítené, hogy a két történetírás eredményei szervesen beépüljenek egymásba.

ZSOLDOS ATTILA

